

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

śrīmadrāmāyaṇē vālmīkīyē ādikāvyaē ayōdhyākāṇḍē
॥ pañcasaptatitamah sargaḥ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

śrī raṅgarāmānuja mahādēśikan

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

॥ pañcasaptatitamaḥ sargaḥ ॥

kausalyāyāḥ samakṣē bharatasya śapathaḥ

dīrghakālāt samutthāya
saṁjñāṁ labdhvā sa vīryavān |
nētrābhyāmaśrupūrṇābhyāṁ
dīnāṁmudvīkṣya mātaram ॥ 2.75.1 ॥

sō'mātyamadhyē bharatō
jananīmabhyakutsayat |
rājyaṁ na kāmāyē jātu
mantrayē nāpi mātaram ॥ 2.75.2 ॥

abhiṣēkaṁ na jānāmi
yō'bhūd rājñā samīkṣitaḥ |
viprakṛṣṭē hyahaṁ dēśē
śatrughnasahitō'bhavam ॥ 2.75.3 ॥

vanavāsaṁ na jānāmi
rāmasyāhaṁ mahātmanaḥ |
vivāsaṁ ca saumitrēḥ
sītāyāśca yathābhavat ॥ 2.75.4 ॥

tathaiva krōśatastasya
 bharatasya mahātmanaḥ |
 kausalyā śabdamājñāya
 sumitrāṃ cēdamabravīt || 2.75.5 ||

āgataḥ krūrakāryāyāḥ
 kaikēyyā bharataḥ sutaḥ |
 tamahaṃ draṣṭumicchāmi
 bharataṃ dīrghadarśinam || 2.75.6 ||

ēvamuktvā sumitrāṃ tām
 vivarṇavadanā kṛśā |
 pratasthē bharatō yatra
 vēpamānā vicētanā || 2.75.7 ||

sa tu rājātmajaścāpi
 śatrughnasahitastadā |
 pratasthē bharatō yēna
 kausalyāyā nivēśanam || 2.75.8 ||

tataḥ śatrughnabharatau
 kausalyāṃ prēkṣya duḥkhitau |
 paryaśvajētāṃ duḥkhārtāṃ
 patitāṃ naṣṭacētanām || 2.75.9 ||

rudantau rudatī duḥkhāt
 samētyāryā manasvinī |
 bharataṃ pratyuvācēdaṃ
 kausalyā bhṛśaduḥkhitā || 2.75.10 ||

idaṃ tē rājyakāmasya
 rājyaṃ prāptamakaṇṭakam |
 samprāptaṃ bata kaikēyyā
 śīghraṃ krūrēṇa karmaṇā || 2.75.11 ||

prasthāpya cīravasanam
 putraṃ mē vanavāsinam |
 kaikēyī kaṃ guṇaṃ tatra
 paśyati krūradarśinī || 2.75.12 ||

kṣipraṃ māmapi kaikēyī
 prasthāpayitumarhati |
 hiraṇyanābhō yatrāstē
 sutō mē sumahāyaśāḥ || 2.75.13 ||

athavā svayamēvāhaṃ
 sumitrānucarā sukham |
 agnihōtraṃ puraskṛtya
 prasthāsyē yatra rāghavaḥ || 2.75.14 ||

kāmaṃ vā svayamēvādya
 tatra mām nētumarhasi |
 yatrāsau puruṣavyāghra -
 stapyatē mē sutastapaḥ || 2.75.15 ||

idaṃ hi tava vistīrṇaṃ
 dhanadhānyasamācitam |
 hastyaśvarathasampūrṇaṃ
 rājyaṃ niryātitaṃ tayā || 2.75.16 ||

ityādibahubhirvākyaiḥ
 krūraiḥ sambhartsitō'naghaḥ |
 vivyathē bharatō'tīva
 vraṇē tudyēva sūcinā || 2.75.17 ||

papāta caraṇau tasyā -
 stadā sambhrāntacētanaḥ |
 vilapya bahudhāsaṃjñō
 labdhasaṃjñastadābhavat || 2.75.18 ||

ēvaṃ vilapamānāṃ tām
 prāñjalirbharatastadā |
 kausalyāṃ pratyuvācēdaṃ
 śōkairbahubhirāvṛtām || 2.75.19 ||

āryē kasmādajānantam
 garhasē māmakalmaṣam |
 vipulāṃ ca mama prītiṃ
 sthitāṃ jānāsi rāghavē || 2.75.20 ||

kṛtaśāstrānugā buddhi -
 rmā bhūt tasya kadācana |
 satyasandhaḥ satām śrēṣṭhō
 yasyāryō'numatē gataḥ || 2.75.21 ||

praiṣyaṃ pāpīyasām yātu
 sūryaṃ ca prati mēhatu |
 hantu pādēna gāḥ suptā
 yasyāryō'numatē gataḥ || 2.75.22 ||

kārayitvā mahat karma
 bhartā bhr̥tyamanarthakam |
 adharmō yō'sya sō'syāstu
 yasyāryō'numatē gataḥ || 2.75.23 ||

paripālayamānasya
 rājñō bhūtāni putravat |
 tatastu druhyatām pāpaṃ
 yasyāryō'numatē gataḥ || 2.75.24 ||

baḷiṣadbhāgamuddhr̥tya
 nṛpasyāraḁṣituḥ prajāḥ |
 adharmō yō'sya sō'syāstu
 yasyāryō'numatē gataḥ || 2.75.25 ||

saṃśrutya ca tapasvibhyaḥ
 satrē vai yajñadakṣiṇām |
 tāṃ cāpalapatām pāpaṃ
 yasyāryō'numatē gataḥ || 2.75.26 ||

hastyaśvarathasambādhē
 yuddhē śastrasamākulē |
 mā sma kārṣīt satām dharmam
 yasyāryō'numatē gataḥ || 2.75.27 ||

upadiṣṭam susūkṣmārtham
 śāstram yatnēna dhīmatā |
 sa nāśayatu duṣṭātmā
 yasyāryō'numatē gataḥ || 2.75.28 ||

mā ca taṃ vyūḍhabāhvaṃsaṃ
 candrabhāskaratējasam |
 drākṣīd rājyasthamāsīnaṃ
 yasyāryō'numatē gataḥ || 2.75.29 ||

pāyasaṃ kṛsaraṃ chāgaṃ
 vṛthā sō'snātu nirghṛṇaḥ |
 gurūṃścāpyavajānātu
 yasyāryō'numatē gataḥ || 2.75.30 ||

gāśca sprśatu pādēna
 gurūn parivadēta ca |
 mitrē druhyēta sō'tyartham
 yasyāryō'numatē gataḥ || 2.75.31 ||

viśvāsāt kathitaṃ kiñcit
 parivādaṃ mithaḥ kvacit |
 vivṛṇōtu sa duṣṭātmā
 yasyāryō'numatē gataḥ || 2.75.32 ||

akartā cākṛtajñaśca
 tyaktātmā nirapatrapaḥ |
 lōkē bhavatu vidviṣṭō
 yasyāryō'numatē gataḥ || 2.75.33 ||

putrairdāsaiśca bhṛtyaiśca
 svagr̥hē parivāritaḥ |
 sa ēkō mṛṣṭamaśnātu
 yasyāryō'numatē gataḥ || 2.75.34 ||

aprāpya sadṛśān dārā -
 nanapatyaḥ pramīyatām |
 anavāpya kriyāṃ dhartyāṃ
 yasyāryō'numatē gataḥ || 2.75.35 ||

mā'tmanaḥ santatiṃ drākṣīt
 svēṣu dārēṣu duḥkhitaḥ |
 āyuhṣamagramaprāpya
 yasyāryō'numatē gataḥ || 2.75.36 ||

rājastribālavṛddhānāṃ
 vadhē yat pāpamucyatē |
 bhṛtyatyāgē ca yat pāpaṃ
 tat pāpaṃ pratipadyatām || 2.75.37 ||

lākṣayā madhumāṃsēna
 lōhēna ca viṣēṇa ca |
 sadaiva bibhṛyād bhṛtyān
 yasyāryō'numatē gataḥ || 2.75.38 ||

saṅgrāmē samupōḍhē ca
 śatrupakṣabhayaṅkarē |
 palāyamānō vadhyēta
 yasyāryō'numatē gataḥ || 2.75.39 ||

kapālapāṇiḥ pṛthivī -
 maṭatām cīrasaṃvṛtaḥ |
 bhikṣamāṇō yathōnmattō
 yasyāryō'numatē gataḥ || 2.75.40 ||

madyaprasaktō bhavatu
 strīṣvakṣēṣu ca nityaśaḥ |
 kāmakrōdhābhibhūtaśca
 yasyāryō'numatē gataḥ || 2.75.41 ||

māsyā dharmē manō bhūyā -
 dadharmaṃ sa niṣēvatām |
 apātravarṣī bhavatu
 yasyāryō'numatē gataḥ || 2.75.42 ||

sañcitānyasya vittāni
 vividhāni sahasraśaḥ |
 dasyubhirvipralupyantām
 yasyāryō'numatē gataḥ || 2.75.43 ||

ubhē sandhyē śayānasya
 yat pāpaṃ parikalpyatē |
 tacca pāpaṃ bhavēt tasya
 yasyāryō'numatē gataḥ || 2.75.44 ||

yadagnidāyakē pāpaṃ
 yat pāpaṃ gurutalpagē |
 mitradrōhē ca yat pāpaṃ
 tat pāpaṃ pratipadyatām || 2.75.45 ||

dēvatānām pitṛṇām ca
 mātāpitṛōstathaiva ca |
 mā sma kārṣīt sa śuśrūṣām
 yasyāryō'numatē gataḥ || 2.75.46 ||

satāṃ lōkāt satāṃ kīrtyāḥ
 sajjuṣṭāt karmaṇastathā |
 bhraśyatu kṣipramadyaiva
 yasyāryō'numatē gataḥ || 2.75.47 ||

apāsyā mātṛśuśrūṣā -
 manarthē sō'vatiṣṭhatām |
 dīrghabāhurmahāvaksā
 yasyāryō'numatē gataḥ || 2.75.48 ||

bahubhr̥tyō daridraśca
 jvararōgasamanvitaḥ |
 samāyāt satatāṃ klēśaṃ
 yasyāryōnumatē gataḥ || 2.75.49 ||

āśāmāśaṃsamānānām
 dīnānāmūrdhvacakṣuṣām |
 arthinām vitathām kuryād
 yasyāryō'numatē gataḥ || 2.75.50 ||

māyayā ramatām nityaṃ
 puruṣaḥ piśunō'suciḥ |
 rājñō bhītaśtvadharmātmā
 yasyāryō'numatē gataḥ || 2.75.51 ||

ṛtusnātām satīm bhāryā -
 mṛtukālānurōdhinīm |
 ativartēta duṣṭātmā
 yasyāryō'numatē gataḥ || 2.75.52 ||

vipraluptaprajātasya

duṣkṛtaṃ brāhmaṇasya yat |

tadētāt pratipadyēta

yasyāryō'numatē gataḥ || 2.75.53 ||

brāhmaṇāyōdyatām pūjām

vihantu kaluṣēndriyaḥ |

bālavatsām ca gām dōgdhu

yasyāryō'numatē gataḥ || 2.75.54 ||

dharmadārān parityajya

paradārān niṣēvatām |

tyaktadharmaratirmūḍhō

yasyāryō'numatē gataḥ || 2.75.55 ||

pānīyadūṣakē pāpaṃ

tathaiva viṣadāyakē |

yattadēkaḥ sa labhatām

yasyāryō'numatē gataḥ || 2.75.56 ||

tṛṣārtaṃ sati pānīyē

vipralambhēna yōjayan |

yat pāpaṃ labhatē tat syād

yasyāryō'numatē gataḥ || 2.75.57 ||

bhaktyā vivadamānēṣu

mārgamāśritya paśyataḥ |

tēna pāpēna yujyēta

yasyāryō'numatē gataḥ || 2.75.58 ||

ēvamāśvāsayannēva

duḥkhārtō'nupapāta ha |

vihīnāṃ patiputrābhyāṃ

kausalyāṃ pārthivātmajaḥ || 2.75.59 ||

tadā taṃ śapathaiḥ kaṣṭaiḥ

śapamānamacētanam |

bharataṃ śōkasantaptaṃ

kausalyā vākyamabravīt || 2.75.60 ||

mama duḥkhamidaṃ putra

bhūyaḥ samupajāyatē |

śapathaiḥ śapamānō hi

prāṇānuparuṇatsi mē || 2.75.61 ||

diṣṭyā na calitō dharmā -

dātmā tē sahalakṣaṇaḥ |

vatsa satyapratijñō hi

satāṃ lōkānavāpsyasi || 2.75.62 ||

ityuktvā cāṅkamānīya

bharataṃ bhrātrvatsalam |

pariṣvajya mahābāhuṃ

rurōda bhṛśaduḥkhitā || 2.75.63 ||

ēvaṃ vilapamānasya

duḥkhārtasya mahātmanaḥ |

mōhācca śōkasaṃrambhād

babhūva lulitaṃ manaḥ || 2.75.64 ||

lālapyamānasya vicētanasya

praṇaṣṭabuddhēḥ patitasya bhūmau |

muhurmuhurniḥśvasataśca dīrghaṃ

sā tasya śōkēna jagāma rātriḥ || 2.75.65 ||

|| ityārṣē śrīmadrāmāyaṇē vālmīkīyē ādikāvyē

ayōdhyākāṇḍē pañcasaptatitamaḥ sargaḥ ||